

Sposoby definiowania aspiracji w literaturze

4 lipca 2024

Zagadnienie aspiracji młodzieży jest często podejmowane przez pedagogów, socjologów i psychologów (m.in. przez A. Janowskiego, M. Łosia, J. Kupczyka, T. Lewowickiego, A. Sokołowską, Z. Skornego) dla potrzeb analiz teoretycznych i wniosków praktycznych.

Aspiracje traktowane jako pragnienia, zamierzenia lub wynik własnego działania odróżniają się od oczekiwań. Oczekiwanie, bowiem dotyczy wyniku, którego dana jednostka spodziewa się, wykonując konkretne zadanie. Są, więc formą sądów odnoszących się przyszłych rezultatów własnych działań. Natomiast aspiracje przyjmują formę zamierzeń lub pragnień dotyczących tego wyniku i mogą spełniać funkcję stymulatora działania.[\[1\]](#)

Pojęcie aspiracji w literaturze przedmiotu jest bardzo różnie definiowane. Jest używane zarówno w języku naukowym, jak i w mowie potocznej.

I tak na przykład w „Wielkiej Encyklopedii Powszechnej” wyodrębnione zostały dwa rozumienia aspiracji – potoczne i psychologiczne. W pierwszym aspiracje są definiowane jako pragnienie i dążenie do osiągnięcia czegoś. W drugim natomiast (psychologicznym) jest to dążenie do osiągnięcia nakreślonych przez siebie celów, a także pragnienie realizacji wyższych wartości, takich jak różnego rodzaju ideały życiowe, światopoglądowe itp.[\[2\]](#)

Z kolei w „Słowniku języka polskiego”, aspiracje utożsamia się z kilkoma – dość różniącymi się pojęciami, a mianowicie: ambicjami, pretensjami, dążeniami i pragnieniami.[\[3\]](#)

Zdaniem W. Kopalińskiego aspiracje można określić jako dążenie do osiągnięcia jakiegoś celu, pragnienie dopięcia czegoś.[\[4\]](#)

Pojęcie aspiracji występuje w wielu pracach psychologicznych i socjologicznych. Zarówno w jednych, jak i w drugich, jest ono różnorodnie określane, co – jak podkreśla Z. Skorny – przyczynia się do nieporozumień terminologicznych oraz trudności występujących przy porównywaniu wyników badań. Trudności te związane są również z odmiennymi założeniami badań i studiów, jak również z różnymi koncepcjami metodologicznymi. Autor traktuje aspiracje, jako dążenia, życzenia dotyczące wyników własnego działania lub osiągnięcia za jego pośrednictwem pożądaných stanów satysfakcjonujących danego osobnika oraz spełniających dla niego funkcję nagrody. [\[5\]](#)

W psychologii aspiracje pojmowane są często jako „pragnienie osiągnięcia czegoś znaczącego, dążenie do jakiegoś znaczącego celu, ambicja – przekonanie o własnych możliwościach w danym szerszym lub węższym, zakresie aktywności, będące dla człowieka podstawą oceny osiągniętych efektów działania”. [\[6\]](#)

Z aspiracjami łączą się również zamierzenia i życzenia. W pierwszym przypadku rozważania psychologiczne o aspiracjach zbliżają się do zagadnień planów życiowych, którymi zajmują się np. socjologowie, a także niektórzy pedagodzy.

W drugim – refleksje o aspiracjach obejmują, obok mniej lub bardziej realnych planów życiowych, także marzenia, czy cele „idealne”. [\[7\]](#)

Innym razem pojmowanie aspiracji bliższe jest pragnieniom, czy „idealnym” rezultatom działań. Na przykład W. Łukaszewski przedstawia aspiracje jako idealne rezultaty działania uświadomionego przez człowieka w postaci pragnień i stanowiącego część składową „ja idealnego”. [\[8\]](#)

Zagadnienia aspiracji w pracach psychologicznych rozpatrywane są również w ramach problematyki motywacyjnej. Takie stanowisko przyjmuje J. Reykowski rozważając kwestie motywacyjnej sfery osobowości i odpowiednich mechanizmów

regulacyjnych. [\[9\]](#)

Podobnie, czynią inni psychologowie. – Mówiąc o czynnikach motywacyjnych oraz motywacyjnej sferze osobowości, – zaliczają aspiracje do owych czynników bądź traktują je jako przejawy „struktur” motywacyjnych. [\[10\]](#)

Niekiedy w literaturze psychologicznej aspiracje uznawane są za rodzaj nastawienia. Takie stanowisko związane jest z traktowaniem ich jako swoistego celu działania, „subiektywnego odpowiednika celu działania będącego pewnego rodzaju odpowiednim nastawieniem.” [\[11\]](#)

Do pojęcia celu odwołuje się m. in. E.R. Hilgard, J. Koziellecki,

A.S. Prangiszwili. Na przykład E.R. Hilgard pisząc o aspiracjach wspomina o celu, który jednostka stawia przed sobą jako coś, co spodziewa się osiągnąć. [\[12\]](#)

Socjologiczne pojmowanie aspiracji również nie jest jednoznaczne. Przyjmuje się np., że aspiracje to „ogół pragnień i dążeń dotyczących osobistej przyszłości jednostki.” [\[13\]](#)

Swoistą cechą socjologicznego pojmowania aspiracji jest, zdaniem niektórych badaczy, zainteresowanie obiektami pragnień ludzkich – wartościami, sprawami czy rzeczami, które są obiektami pragnień. Jeśli więc psychologów zajmuje raczej „natura” dążeń, psychiczne właściwości dążeń, to socjologów bardziej interesują obiekty ludzkich dążeń. [\[14\]](#)

Socjologowie koncentrują się bardziej na obiektach aspiracji i traktują je jako cele bezpośrednio mające miejsce w planach życiowych. Socjologów, więc bardziej interesuje związek aspiracji z działaniem (zachowaniem) niż z potrzebami, a to, co ich interesuje nazywają: „dominującymi potrzebami”, „dążeniami”, „zainteresowaniami” itd. [\[15\]](#)

W pracach pedagogicznych używane są zazwyczaj ogólne definicje

aspiracji, określane mianem encyklopedycznych, bądź definicje o charakterze socjologicznym (odwołujące się do uznanych hierarchii celów, hierarchii wartości). Niekiedy formułuje się także definicje łączące treść obu tych kategorii definicji. Na przykład M. Kozakiewicz uważa, że aspiracje to „pragnienie czegoś, dążenie do czegoś w życiu, np. dążenie do osiągnięcia określonych, wytyczonych celów, pragnienie realizacji ambitnych planów, zadań itp.”[\[16\]](#)

W rozważaniach o aspiracjach mówi się również o wzorcach przyszłych osiągnięć (wzorcach czy modelach osiągnięć, zaprogramowanych wynikach własnych działań). Źródłem owych przemyśleń są prace socjologiczne i psychologiczne, w których pojęcie wzorca, standardu, czy modelu bywa stosowane dość często. Odwoływanie się do tych pojęć w badaniach pedagogicznych związane jest ze skłonnością do tworzenia „pedagogicznych” wzorców, czy hierarchii wartości (wzorców uznanych przez pedagogów za pożądanych społecznie i wskazanych dla młodzieży) i próbami porównania ich z wzorcami uznanymi przez młodzież. Wydaje się przy tym, że rozważania o hierarchiach wartości i opartych na nich wzorcach osiągnięć, dążeń, czy pragnień, skoncentrowane są głównie na „socjologicznym” i „kulturowym” pojmowaniu wartości i związanych z tym ujmowaniem spraw aspiracji.[\[17\]](#)

Podsumowując ten krótki przegląd różnych sposobów definiowania aspiracji, należy podkreślić, iż z jednej strony zauważyć można dążenie do takiego rozumienia pojęcia, które typowe jest dla poszczególnych nauk. Natomiast z drugiej strony spostrzec można, iż wysiłki badaczy zmierzają do ogarnięcia wielu ujęć pojęcia aspiracji i określenia wielostronnego spojrzenia na problem. Zarówno na ich swoistą naturę, obiekty, jak również charakterystyczne uwarunkowania aspiracji.

[\[1\]](#) Z. Skorny: *Aspiracje młodzieży oraz kierujące nimi prawidłowości*, Wrocław 1982, s. 11.

- [2] *Wielka Encyklopedia Powszechna*, Warszawa 1962, s.417.
- [3] W. Doroszewski (red.) *Słownik języka polskiego*, t. I, Warszawa 1958, s.225.
- [4] W. Kopaliński *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa 1975, Wiedza Powszechna, s.89.
- [5] Z. Skorny: *Aspiracje młodzieży...*, op. cit., s. 11, 76.
- [6] J. Ekeł, J. Jaroszyński, J. Ostaszewska: *Mały słownik psychologiczny*, Warszawa 1965, s. 35.
- [7] Z. Skorny: *Aspiracje...*, op. cit.,s.11
- [8] W. Łukaszewski: *Osobowość: struktura i funkcje regulacyjne*, Warszawa 1974, s. 112.
- [9] J. Reykowski: *Z zagadnień teorii motywacji*, Warszawa 1970, s. 87.
- [10] T. Lewowicki: *Aspiracje dzieci i młodzieży*, Warszawa 1987, s.16.
- [11] Z. Skorny: *Aspiracje...*, op. ci.,s.67
- [12] E.R. Hilgard: *Wprowadzenie do psychologii*, Warszawa 1967, s. 985.
- [13] A. Sokołowska: *Stosunek młodzieży do jej perspektyw życiowych*, Warszawa 1967, s.14.
- [14] A. Janowski: *Aspiracje młodzieży szkół średnich*, op. cit., s. 13.
- [15] T. Hejnicka – Bezwińska: *Orientacje życiowe młodzieży*, Bydgoszcz 1991, s.32.
- [16] M. Kozakiewicz: *Bariery awansu poprzez wykształcenie*, Warszawa 1973, s. 157.
- [17] T. Lewowicki: *Aspiracje...*op. cit., s.20, 21.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.